

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

421-170/2022
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 15268
датум 13. 6. 2022.

На основу чл. 138. Устава Републике Србије¹ и чл. 27. став 2. Закона о Заштитнику грађана² којим је прописано да Заштитник грађана поред права на покретање и вођење поступка, има право да пружањем добрих услуга, посредовањем и давањем савета и мишљења о питањима из своје надлежности делује превентивно, у циљу унапређења рада органа управе и унапређења заштите људских права и слобода, Заштитник грађана упућује свим високошколским установама у Републици Србији, уважавајући аутономију универзитета као Уставом зајемчено право, следеће

МИШЉЕЊЕ

Заштитник грађана је става да би све високошколске установе у Републици Србији требало да усвоје акте којима би се регулисало право студената и студенткиња, као и запослених или радно ангажованих лица на високошколским установама на заштиту од свих видова дискриминације, злостављања и сексуалног односно полног узнемиравања и уцењивања³.

Приликом доношења наведеног акта, високошколске установе требало би да дефинишу и одреде: шта се подразумева под појмом дискриминације, злостављања и сексуалног односно полног узнемиравања и уцењивања, пропишу мере превенције и заштите од таквих облика понашања, пропишу поступак заштите као и именовање лица (Повереника за равноправност) које је задужено за превенцију и сузбијање сваког облика дискриминације и злостављања, као и сексуалног односно полног узнемиравања и уцењивања студената, студенткиња, запослених или радно ангажованих лица. Високошколске установе требало би да учине доступним на интернет страници установе, на видном месту, контакт податке лица задуженог за превенцију и заштиту од дискриминације и злостављања.

Поступак заштите од дискриминације, злостављања и сексуалног односно полног узнемиравања и уцењивања на високошколским установама требало би да буде прописан на начин који неће довести до ретрауматизације (секундарне виктимизације) подносиоца односно подносиатељке пријаве, тачније таквим поступком не би требало да буде прописан заједнички разговор студента, запосленог или радно ангажованог лица који сматра да је изложен дискриминацији и злостављању са студентом, запосленим или радно ангажованим лицем који се терети за овакво поступање. Осим наведеног, требало би прописати да се поступак заштите од дискриминације, злостављања и сексуалног

¹ „Сл. гласник РС“ бр. 98/2006 и 115/2021

² „Сл. гласник РС“ бр. 105/2021“

³ Чл. 4. став 1. тачка 7) Закона о високом образовању је прописано да се делатност високог образовања заснива на принципу поштовања људских права и грађанских слобода, укључујући забрану свих видова дискриминације.“

односно полног узнемиравања и уцењивања води уз пуно поштовање начела поверљивости и заштите приватности.

Лице које је задужено за превенцију, заштиту од дискриминације, злостављања и сексуалног односно полног узнемиравања и уцењивања у току поступка требало би да прибави од лица које је поднело пријаву податке који су од значаја за поступак који води (место, време, друга присутна лица) при томе не тражећи од подносиоца или подносиоце пријаве да квалификује дело, да се служи стручним изразима, правничком терминологијом, да подноси пријаве, већ је потребно омогућити овом лицу да у слободној форми опише наведени догађај.

Заштитник грађана је мишљења да би наведеним актима требало прописати да, након обављеног поступка, повереник/лице које је задужено за превенцију и заштиту од дискриминације, злостављања и сексуалног односно полног узнемиравања и уцењивања треба да сачини извештај са којим ће упознати руководиоца високошколске установе. Руководилац високошколске установе, уколико установи из извештаја да је дошло до дискриминације, злостављања и сексуалног односно полног узнемиравања и уцењивања или другог понашања које је прописано као неприхватљиво, може *ex officio* донети одлуку о покретању дисциплинског поступка, без обзира како ће други надлежни државни органи поступати и да ли ће предузети радње, уколико сматра да има елемената за исто.

Заштитник грађана је става да би високошколске установе требало да, у сарадњи са другим високошколским установама и релевантним организацијама цивилног друштва, организују обуке за поверенике, запослена и радно ангажована лица и студенте са циљем њиховог сензибилисања за питања родне равноправности, родно заснованог насиља, дискриминације засноване на полу, роду, родном идентитету и сексуалној оријентацији, злостављања и сексуалног узнемиравања и уцењивања, односно поседовања адекватних знања о распрострањености и последицама ових појава, потреба и права жртава и превенције секундарне виктимизације.

Студенти и студенткиње који се обрате лицу задуженом за превенцију и заштиту од дискриминације и злостављања не смеју бити стављени у неповољнији положај у погледу остваривања својих права на високошколским установама.

Образложење

Заштитник грађана је, поступајући по сопственој иницијативи, дана 6. 6. 2022. године покренуо испитни поступак законитости и правилности рада Архитектонског факултета Универзитета у Београду, поводом навода о сумњи на сексуално узнемиравање студенткиња од стране професора овог факултета, који су изнети на друштвеној мрежи Instagram. Независно од испитног поступка који је покренут према Архитектонском факултету Универзитета у Београду, Заштитник грађана је затражио од других универзитета у Републици Србији да га обавесте на који начин су регулисали наведено питање, односно да ли су усвојили акте којима би регулисали заштиту од дискриминације и злостављања. На основу пристиглих изјашњења и увидом у доступне информације на интернет презентацијама високошколских установа, Заштитник грађана је утврдио:

- Универзитет у Београду је на седници Сената, 7. 7. 2021. године, усвојио Правилник о спречавању и заштити од сексуалног узнемиравања на Универзитету у Београду. Овим Правилником је прописана обавеза високошколских установа да у року од шест месеци

од ступања на снагу овог правилника усагласе своје опште правне акте са садржином наведеног правилника⁴.

- Универзитет уметности у Београду, усвојио је Правилник о заштити од злостављања у образовном и радном процесу на седници Сената 5. 5. 2022. године.
- Сенат Универзитета у Новом Саду је, на иницијативу ректора, на седници 24. 6. 2021. године формирао Одбор за родну равноправност на Универзитету у Новом Саду, са основним циљем доношења Плана Универзитета у Новом Саду за постизање родне равноправности, као и праћења његове реализације и подстицања активности за унапређење родне равноправности. На седници одржаној 23. 12. 2021. године Сенат Универзитета у Новом Саду донео је план Универзитета у Новом Саду за постизање родне равноправности у периоду 2022-2024. Поред наведеног, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду је априла месеца 2021. године усвојио Правилник о превенцији и заштити од сексуалног узнемиравања и уцењивања⁵.
- Друге високошколске установе, чије је изјашњење Заштитник грађана запримио до тренутка упућивања овог мишљења навеле су да интензивно раде на изради таквог правилника у светлу актуелних дешавања на Архитектонском факултету⁶ или сл.

Циљ усвајања овог правилника је заштита равноправности, достојанства и интегритета, са посебним фокусом на превенцију и забрану дискриминације, злостављања и сексуалног односно полног узнемиравања и уцењивања, свих учесника и учесница у процесу високошколског образовања, односно охрабривање жртава да пријаве понашања која угрожавају равноправност, достојанство и интегритет личности, како се она не би понављала у будућности.

Имајући у виду наведену чињеницу, Заштитник грађана је одлучио да упути мишљење свим високошколским установама са циљем да се наведени правилници усвоје на начин којим се, између осталог, штити приватност потенцијалне жртве и поштује њено право да не дође до „заједничког разговора“ са лицем према коме је поднета пријава, што би могло довести до секундарне виктимизације потенцијалне жртве, али и да се тиме подстакну и охрабре жртве да пријаве свако непримерено понашање које угрожава равноправност, достојанство и интегритет личности.

Подсећамо да је чланом 8. Правилника о спречавању и заштити од сексуалног узнемиравања на Универзитету у Београду прописано, у складу са чланом 37. Закона о родној равноправности, да спречавању сексуалног узнемиравања на Универзитету и установама посебан допринос пружају наставни план, програм и уџбеници, путем промовисања достојанства свих лица и указивања на недопуштеност дискриминације по било ком основу, а посебно по основу пола, рода, родног идентитета и сексуалне оријентације. Такође, чл. 7. ставом 1. Правилника је прописано да Универзитет и установа обезбеђују континуирану обуку за све запослене и студенте у циљу стицања и продубљивања знања о питањима од значаја за спречавање сексуалног узнемиравања.

Искуство потврђује да су образовање, његови садржаји и праксе моћни инструменти за укидање родне неравноправности и дискриминације, као суштинског узрока родно заснованог насиља. С обиром на то да је образовање у стању да обликује младе људе и

⁴ Чл. 17. Правилника о спречавању и заштити од сексуалног узнемиравања на Универзитету у Београду

⁵ изјашњење Универзитета у Новом Саду бр. 01-216/2 од 9. 6. 2022. године

⁶ изјашњења Ректората Привредне академије у Новом Саду, изјашњење Универзитета у Крагујевцу бр. I-01-491/2 од , сл. белешка о разговору са представником Универзитета у Нишу од 8. 6.2022. године, изјашњење Универзитета „Унион“ у Београду бр. A161-02/22, изјашњење Универзитета „Educons“

отвори им нове перспективе у избору начина живота и конструисању нових форми и садржаја родних идентитета, остваривање родне равноправности није могуће без увођења родне перспективе у образовање. Истраживања показују да су образовни програми на свим нивоима образовања још увек родно несензитивни. Теме родне дискриминације и родно заснованог насиља још увек нису у довољној мери уграђене у образовне садржаје, у којима су присутни стереотипни концепти улога жена и мушкараца на свим нивоима образовања. Родни и други стереотипи распрострањени су и код наставника/ца и код ученика/ца⁷. И даље је приметан висок степен нетолеранције младих према особама другачије сексуалне оријентације и родног идентитета, а запослени/е у образовно васпитним установама нису обучени/е у циљу сензибилизације и одговарајућег поступања према ЛГБТИ особама.⁸

Приликом давања Мишљења Заштитник грађана се руководио следећим документима:

Уставом Републике Србије⁹, Конвенцијом о елиминисању свих облика дискриминације жена¹⁰, Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици¹¹, Стратегијом за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021-2025. године¹², Законом о забрани дискриминације¹³, Законом о родној равноправности¹⁴, Законом о високом образовању¹⁵, Правилником о спречавању и заштити од сексуалног узнемиравања на Универзитету у Београду.

Високошколске установе ће обавестити Заштитника грађана да ли су усвојили такве акте, односно да ли су уважили упућено мишљење Заштитника грађана приликом израде истих.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

мр Зоран Дашковић

⁷ Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021-2025. године

⁸ Редован годишњи извештај Заштитника грађана за 2019. годину. Доступно на: <https://www.ombudsman.rs/attachments/article/6542/Redovan%20godisnj%20izve%C5%A1taj%20Za%C5%A1titnika%20gra%C4%91ana%20za%202019.%20godinu.pdf>

⁹ "Сл. гласник РС", бр. 98/2006

¹⁰ "Службени лист СФРЈ - Међународни уговори", бр. 11/81

¹¹ „Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр. 12/13

¹² Стратегија је доступна на: <https://www.srbija.gov.rs/dokument/45678/strategije-programi-planovi-.php>

¹³ "Сл. гласник РС", бр. 22/2009 и 52/2021

¹⁴ "Сл. гласник РС", бр. 52/2021

¹⁵ "Сл. гласник РС", бр. 88/2017, 73/2018, 27/2018- др. закон, 67/2019, 6/2020- др. Закони, 11/2021 – аутентично тумачење 67/2021 и 67/2021 – др. закон